

Lagutskottets betänkande

1981/82:6

om vissa patenträttsliga frågor

Ärendet

I betänkandet behandlar utskottet motionerna 1980/81:688 och 1980/81:900 båda av Marianne Karlsson (c). Motionerna tar upp vissa frågor om patent.

I motion 688 yrkas att riksdagen hos regeringen begär sådan ändring i patentlagen att panträtt i patent kan inskrivas i det av patent- och registreringsverket förda patentregistret.

I motion 900 yrkas att riksdagen hos regeringen begär skyndsamt utredning om skärpt skadeståndsplikt vid patentintrång för att stärka skyddet för patenträttsinnehavares tillgångar.

Utskottet har inhämtat remissyttranden över motion 688 från patent- och registreringsverket, patentbesvärshänsökningsnämnden, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation Familjeföretagen (SHIO), Svenska uppfinnareföreningen, Svenska patentombudsföreningen och Svenska föreningen för industriellt rättsskydd.

Pantsättning av patent

Motion 688

I motionen anförs att ett patent är en förmögenhetstillgång, som i många fall kan ha ett betydande värde. För att exploatera ett patent och se till att en uppfinning verkligen blir förverkligad och tillgänglig för allmänheten är det ofta nödvändigt att lägga ned stora pengar på igångsättning av tillverkning och även marknadsföringsåtgärder. Det är ju inte säkert att patenthavaren själv har de nödvändiga medlen. Ofta är han i behov av krediter för att klara av exploateringen. Enligt motionären skulle det vara av stor betydelse för patenthavarna om möjlighet tillskapades att genom pantförskrivning av patent kunna ställa säkerhet för behövliga krediter. Motionären hänvisar till att enligt finsk patenträtt möjlighet finns för registrering av pantförskrivning i patentregistret.

Motionären tillägger att man naturligtvis kan fråga sig om det är skäligen att låta en uppfinnare bli av med sitt patent på grund av att han kommit i svårigheter efter att ha pantförskrivit det. En uppfinning kan vara en del av hans personlighet. En dylik invändning bortfaller emellertid, när man vet att det är möjligt att utmäta patent samt att dylik utmätning registreras i det svenska patentregistret. Ett patent kan således användas för att tvångsvis betala patenthavarens gäld. Det finns därför enligt motionärens mening

ingen orsak varför panthavare inte skulle kunna medges en frivillig pantförskrivning.

Gällande ordning

De grundläggande bestämmelserna om patent finns i patentlagen (1967:837) som för några år sedan var föremål för omfattande ändringar (prop. 1977/78:1, LU 1977/78:10). Dessa ändringar, som trädde i kraft den 1 juni 1978, gjorde det möjligt för Sverige att tillträda två konventioner om internationellt patentsamarbete.

Ett patent innebär att uppfinnaren eller hans rättsinnehavare får en av rättsordningen skyddad ensamrätt att under viss tid ekonomiskt utnyttja en uppfinning i utbyte mot att han medverkar till att information om uppfinningen görs allmänt tillgänglig. För att en skyddad ensamrätt skall uppkomma krävs en offentlig registrering. Meddelade patent antecknas i det av patentmyndigheten förda patentregistret (27 § patentlagen). Har patent övergått på annan eller har licens upplåtits, skall på begäran anteckning därom göras i registret. Anteckning om licens skall avföras om det visar sig att licensen har upphört att gälla.

Att någon har antecknats i patentregistret som patenthavare har rättsverkan i endast ett avseende. Den som senast har antecknats som patenthavare skall sålunda anses som sådan i mål eller ärende rörande patentet. (44 § fjärde stycket patentlagen). Bestämmelsen får sin egentliga betydelse när talan skall väckas mot patenthavare som svarande, t. ex. rörande ogiltighet av patent eller utverkande av tvångslicens. Sådan talan kan alltid riktas mot den som i registret är antecknad som patenthavare, s. k. passiv saklegitimation.

Någon särskild reglering av villkoren för att förvärv av patent eller upplåtelse av licens skall få sakrättslig verkan, dvs. bli gällande mot tredje man, finns inte och rättsläget på detta område är i vissa avseenden oklart. När det gäller överlåtelse av patent eller licens torde det emellertid vara klart att överlåtelsen gäller mot överlåtarens borgenärer så snart ett giltigt fång föreligger för förvärvaren. Det torde vidare vara odiskutabelt att lagakraftvunnet avgörande genom vilket tvångslicens upplåts har sakrättslig verkan. Patent kan också utmätas (jfr 54 § andra stycket patentlagen).

Beträffande *pantsättning av patent* är läget oklart. I ett äldre hovrättsavgörande (SvJT 1923 ref. s. 54) förklarades att patenträtt enligt svensk lag inte kunde utgöra föremål för pantsättning. Detta avgörande har sedermera kritiserats i den rättsvetenskapliga litteraturen. Om pantsättning skulle vara möjlig, råder likväl ovisshet om vilka åtgärder som fordras för att pantsättningen skall få sakrättslig verkan, dvs. giltighet mot tredje man.

Den oklarhet som sålunda råder i rättsläget i fråga om pantsättning av patent har lett till användning av s. k. *säkerhetsöverlåtelse*. Sådan överlåtelse skiljer sig från pantsättning genom att gäldenären avstår från äganderätten

till egendomen, medan han vid pantsättning behåller äganderätten och endast upplåter en begränsad sakrätt till borgenären. Eftersom syftet med säkerhetsöverlåtelsen är att säkerställa borgenärens fordran är det emellertid som regel uttryckligen överenskommet eller i vart fall förutsatt mellan parterna att gäldenären skall återfå äganderätten när han har betalat sin skuld.

I den mån patentlicens får överlåtas torde enligt svensk rätt licensen kunna pantsättas av licenstagaren (se M. Jacobsson, E. Tersmeden och L. Törnroth, Patentlagstiftningen). För giltig pantsättning torde vara till fyllest att licenstagaren underrättar licensgivaren om att pantsättning har ägt rum (denuntiation).

Patent kan enligt 4 § lagen (1966:454) om företagsinteckning omfattas av företagsinteckning.

Nordisk rätt

Enligt *dansk* rätt kan patent pantsättas genom s. k. tingslysning enligt reglerna om underpant i lösöre. Att patent kan pantsättas enligt *finsk* rätt framgår av att den finska patentlagen innehåller bestämmelser om anteckning i patentregister rörande pantsättning av patent. Enligt *norsk* rätt kan patent inte pantsättas. Däremot kan patent enligt den nya panteloven omfattas av underpant i driftslösöre.

Förfarbetena till patentlagen m. m.

Patentlagen har tillkommit i nordiskt samarbete. Till grund för lagen ligger ett av patentkommittéer i Danmark, Finland, Norge och Sverige avgivet gemensamt betänkande Nordisk patentlovgivning (NU 1963:6). I betänkandet behandlas ingående frågan om lämpligheten av att ge anteckning i patentregistret materiell rättsverkan (s. 289 ff.). De nordiska kommittéerna övervägde först huruvida en sådan anteckning skulle ges en långtgående rättsverkan av innebörd att avtal om överlåtelse av patent eller upplåtelse av licens inte skulle tillerkännas verkan mot tredje man förrän avtalet hade antecknats i patentregistret. Kommittéerna ansåg sig dock på vissa angivna skäl inte vilja förorda en sådan lösning. De finska, norska och svenska patentkommittéerna föreslog i stället i betänkandet en mera begränsad materiell rättsverkan av anteckning i patentregistret. Förslaget tog särskilt sikte på att reglera det inbördes förhållandet mellan flera som genom avtal med samma patenthavare har förvärvat patentet och de konflikter som kan uppstå mellan en ny patenthavare och innehavaren av en licens som har meddelats innan patentet överläts. Sålunda skulle enligt deras förslag den som i god tro till registret hade anmält förvärv av patenträtt eller licens vara skyddad mot förvärv som inte hade anmälts till registret eller anmälles senare. Den sålunda föreslagna regleringen skulle gälla endast i fråga om

förfärv genom överlåtelse men inte i fråga om förfärv av annat slag, t. ex. genom arv eller testamente, eller i fråga om licens som hade erhållits som tvångslicens. Den danska kommittén anslöt sig inte till de övriga kommittéernas förslag.

De finska och norska patentlagarna kom att innehålla en sådan bestämmelse om begränsad materiell rättsverkan som ovan beskrivits. Däremot uteslöts den föreslagna bestämmelsen ur den svenska patentlagen under departementsbehandlingen. Som skäl härför anförde dåvarande departementschefen att frågan i vilken utsträckning och under vilka förutsättningar godtrosvärfärv bör erkännas inom patenträtten var komplicerad och borde lösas i ett större sammanhang (prop. 1966:40 s. 765).

Frågan om materiell rättsverkan av anteckning av patent i patentregistret togs på nytt upp av *patentpolicykommittén* under förarbetena till 1978 års ändringar i patentlagen. Kommittén ansåg i likhet med de nordiska patentkommittéer som lade fram 1963 års betänkande att det inte var lämpligt att låta anteckning i patentregistret utgöra förutsättning för att överlåtelse av patent eller upplåtelse av licens skall få rättsverkan mot tredje man. Däremot framstod enligt kommittén det i det nordiska betänkandet framlagda förslaget om en begränsad sakrättslig rättsverkan som en väl avvägd lösning. En lösning i enlighet med detta förslag skulle ge förfärvare av patent och licensrättigheter möjlighet att på ett enkelt sätt lösa frågan om bättre rätt i tvesalufall. Eftersom anteckning i registret kunde skydda en förfärvare av patent eller licens mot konkurrerande anspråk, borde enligt kommittén denna ordning leda till att förfärv av patent och upplåtelse av licens antecknades i patentregistret i avsevärt större omfattning än hittills. Därigenom skulle i sin tur uppnås att patentskyddet i högre grad skulle komma att ge en rättvisande bild av rättsläget beträffande varje patent. Kommittén föreslog därför att i patentlagen skulle tas in en bestämmelse enligt vilken företrädesrätten mellan inbördes konkurrerande förfärv av patenträtten eller licenser skulle bero på vilket förfärv som först i god tro anmälades till patentregistret. Bestämmelsen skulle dock gälla endast förfärv genom överlåtelse.

I *proposition 1977/78:1* (s. 247) förklarade departementschefen att det inte fanns skäl att, när det gäller patenträtter och patentlicenser, införa en ordning enligt vilken förfärv av sådana rättigheter eller licenser får rättsverkan mot tredje man först efter anteckning i patentregistret.

När det gällde patentpolicykommitténs mer begränsade förslag uttalade departementschefen att det kunde i och för sig synas önskvärt att uttryckligen reglera fall av kollision mellan konkurrerande anspråk. Departementschefen underströk emellertid att problemet huruvida överlåtelse av egendom kan bryta en upplåtelse av en begränsad rätt till samma egendom är ett allmängiltigt sakrättsligt problem. Redan av det skälet var det tveksamt om det var lämpligt att införa speciella lösningar för särskilda rättsområden.

Härtill kom att något påtagligt behov av en dylik reglering på det patenträttsliga området inte syntes föreligga.

Även andra omständigheter talade enligt departementschefens mening mot att införa en särskild reglering av dessa frågor på förevarande rättsområde. Om en sådan reglering skulle införas, torde det sålunda bli nödvändigt att göra den väsentligt mera omfattande och detaljerad än vad kommittén hade föreslagit. Tillämpningen av en sådan detaljerad reglering skulle vidare medföra åtskilligt merarbete för både näringslivet och patentverket. Dessutom skulle registret ändå komma att vara ofullständigt så länge endast upplätelser genom avtal registrerades med sakrättslig verkan. Det kunde också finnas skäl att anta att förvärvare i många fall inte ansåg registrering önskvärd. Departementschefen förklarade sig även dela den av en remissinstans framförda åsikten att ett ofullständigt register som tilläggs viss sakrättslig verkan kan vilseleda allmänheten om rättsläget.

De nu anförda omständigheterna utgjorde enligt departementschefens mening skäl för att i vart fall inte vid dåvarande tidpunkt lägga fram förslag om sakrättslig verkan av anteckning i patentregistret.

Remissvaren

Svenska uppfinnareföreningen och *Svenska patentombudsforeningen* tillstyrker motionsyrkandet. *Patent- och registreringsverket*, *Sveriges hantverks- och industriorganisation - Familjeföretagen (SIHO)* samt *Svenska föreningen för industriellt rättsskydd* tillstyrker att frågan om pantsättning av patent utreds medan *Sveriges industriförbund* förklarar sig inte ha något att erinra mot en sådan utredning. *Patentbesvärätten* finner sig inte kunna tillstyrka bifall till motionen.

Svenska uppfinnareföreningen uppger att det är föreningens erfarenhet att det finns ett behov av att kunna pantsätta ett patent. Många uppfinnare är nämligen personligen hårt skuldsatta. När de själva vill börja exploatera en uppfinning och kanske kommit en bit på väg, skulle en möjlighet till pantsättning kunna förbättra deras förutsättningar till framgång. Uppfinnareföreningen stödjer alltså motionärens förslag och anser att uppfinnarnas situation kan förbättras genom förslaget antagande.

Svenska patentombudsforeningen stödjer motionen och framhåller att det är viktigt att stödja uppfinnare i deras verksamhet så att deras idéer och innovationer kan utvecklas och förhoppningsvis komma i produktion. Ett led i dessa strävanden är att se till att uppfinnare får ekonomiska medel, som gör det möjligt för dem att arbeta vidare på sina projekt. Uppfinnare har ofta behov av att låna pengar och normalt krävs då att någon form av säkerhet lämnas.

Föreningen hänvisar till att, om uppfinnarens verksamhet bedrivs i sådan form att bokföringsskyldighet följer med utövandet av verksamheten, kan

som säkerhet för lånade medel företagsinteckning meddelas omfattande bl. a. uppfinnarens patent. Enskilda uppfinnare, som inte bedriver verksamhet av sådant slag att företagsinteckning kan komma i fråga, kan enligt föreningen däremot ha svårighet att lämna säkerhet för lån av pengar. Ofta har de kanske inte annat än patentet i fråga. Visserligen finns då möjlighet till s. k. säkerhetsöverlåtelse, men det torde enligt föreningen inte vara särskilt tilltalande för en uppfinnare att behöva överlåta sitt patent för att få tillgång till nödvändiga ekonomiska medel.

För nu nämnda grupp av uppfinnare hade, framhåller föreningen, finansierings- och lånemöjligheterna kunnat utökas, om patentet hade kunnat utgöra säkerhet för lånade medel. Frågan skulle enligt föreningen kunna lösas genom införandet av en möjlighet att med sakrättslig verkan anteckna pantsättning i patentregistret.

Genom införandet av en möjlighet till pantsättning av patent skulle utvecklingsfonderna kunna få större säkerhet för utlånade medel samt möjlighet att vid konkurs få rådighet över patent som ingår i projekt till vilket lån lämnats. Härigenom kunde möjlighet skapas för en utvecklingsfond att föra ett påbörjat projekt vidare, vilket inte kan göras i dag i en dylik situation, eftersom patentet ingår i den totala egendomen i ett konkursbo. Påbörjad projektverksamhet kan i en konkurssituation avstanna just på grund av att möjlighet för långivaren att råda över patentet inte finns. Möjlighet till pantförskrivning av patenträtt skulle kunna förebygga en sådan situation och leda till ovan nämnda större villighet att ge uppfinnare lån.

Patentombudsforeningen tillstyrker därför att sådan ändring görs i patentlagen att panträtt i patent kan inskrivas i det av patent- och registreringsverket förda patentregistret och att denna anteckning därvid kan ges sakrättslig verkan.

SHIO framhåller att ett genomförande av motionsförslaget torde innebära ökade möjligheter att få krediter för uppfinnare och småföretagare som innehar patent. För många uppfinnare är patenträtten den enda säkerhet som kan lämnas för lån. En möjlighet till pantsättning av patent skulle därför enligt SHIO vara ett verksamt medel för att finansiera nyföretagande bland uppfinnare. För de uppfinnare som driver rörelse och för andra småföretagare finns visserligen möjligheten att lämna företagsinteckning som säkerhet för lån. I sådana fall där en icke obetydlig del av verksamhetens tillgångar ligger i ett eller flera patent, torde emellertid många kreditgivare föredra att mer direkt ha patent som säkerhet. I de fall endast företagsinteckning finns kan företaget nämligen avyttra patentet. I vissa sammanhang kan då underlaget för företagsinteckningen minska betydligt.

Ett införande av en rätt till pantskrivning av patent skulle enligt SHIO påverka innebörden av företagsinteckningar. Ett genomförande av förslaget medför också en del tekniska problem vid överlåtelse av patenträtten eller medgivande av nyttjanderätt till patentet. I vilken utsträckning bör

patenträttsinnehavaren t. ex. ha rätt att sälja nyttjanderätt till patentet trots pantskrivningen? Mot bakgrund av det anförda anser SHIO att förslaget inte kan genomföras utan att en del tekniska problem först ses över. SHIO tillstyrker en sådan översyn.

Patent- och registreringsverket upplyser att antalet pantregistreringar vid det finska patentverket uppgår till endast ett par stycken per år. Intresset för sådana registreringar vid det svenska patentverket förefaller inte vara större, om man skall döma av det fåtal förfrågningar härom som inkommit till verket under de senaste åren. Företrädare för statens industriverk har emellertid uppgivit för patentverket att önskemål föreligger från företagarhåll att kunna använda patent såsom säkerhet vid banklån. Detta bekräftas också av de bankrepresentanter som patentverket varit i kontakt med. De företagsinteckningar som meddelas anses inte ge kontroll över patentet i önskvärd utsträckning. Säkerhetsöverlåtelse torde därför vara det vanliga förfarandet i de fall då banken känner behov av realsäkerhet. Den begränsade undersökning som patentverket företagit visar alltså att patent redan i nuvarande läge i viss mån låter sig utnyttjas vid kreditgivning. Det oaktat synes behov föreligga av ett enklare och säkrare förfarande än det som nu står till buds genom säkerhetsöverlåtelse och företagsinteckning.

Föreliggande motion aktualiserar en rad frågor som rör den rättsliga verkan av anteckningar i patentregistret. Enligt patentverkets mening kan förutsättningarna för ett enkelt registreringsförfarande för underlättande av pantsättning av patent ej bedömas utan närmare utredning. Enbart möjligheten att registrera ett pantsättningsavtal torde sålunda ej lösa säkerhetsproblemet. För undvikande av oklarhet i rättsläget måste rättsverkan av en registerantekning klart regleras.

Sammanfattningsvis konstaterar patentverket att det föreligger ett visst låt vara begränsat behov av att utnyttja patent som underlag för kreditgivning och att en reglering av förutsättningarna för en pantsättning med verkan mot tredje man skulle underlätta användningen av patent som lånesäkerhet. Från de synpunkter som patentverket har att företräda kan verket tillstyrka en utredning i motionens syfte. Patentverket har därvid inte tagit ställning till frågan huruvida statsverket i det rådande statsfinansiella läget bör ta på sig kostnaderna för en sådan utredning.

Svenska föreningen för industriellt rättskydd erinrar om att det i gällande svensk rätt finns möjlighet att inom ramen för den allmänna avtalsfriheten pantsätta ett patent med verkan mellan avtalsparterna (obligationsrättslig verkan). Frågan är emellertid om pantsättning har verkan mot tredje man, såsom pantsättarens borgenärer (sakrättslig verkan). Här är rättsläget – anmärkningsvärt nog – osäkert. I med Sverige jämförliga utländska rättssystem verkar en sådan möjlighet ofta finnas. Så är t. ex. fallet i Finland. I Sverige har rättsläget särskilt diskuterats av Undén, (se densamme, Om panträtt i rättigheter, andra uppl. 1923 s. 18 ff., 108 ff.). Undén synes räkna

med att pantsättning av patent med sakrättslig verkan är giltig. Exempel finns dock på att motsatt ståndpunkt har intagits. Det juridiska problemet har främst sin grund i svårigheterna att fullt ut passa in pantsättning av patent i någon av de huvudformer för pantsättning som finns tillgängliga, dvs. registrering, tradition eller denuntiation. Rättslägets oklarhet gör att säkerhetsöverlåtelse av patent, enligt vad föreningen har sig bekant, är relativt frekvent förekommande.

Enligt föreningens mening är rådande situation otillfredsställande. Det finns otvivelaktigt ett reellt behov av att kunna utnyttja patent som kreditunderlag. Ibland är patent och patentansökningar ett företags enda ekonomiska tillgångar av vikt. Metoden med säkerhetsöverlåtelse uppfattas i allmänhet som en nödlösning. Vissa kreditgivare, t. ex. utvecklingsfonderna, torde f. ö. ha en sådan ställning att säkerhetsöverlåtelser ej later sig komma i fråga.

Föreningen tillstyrker därför huvudtankarna bakom motionen. Problemen är dock mera komplicerade än vad som framgår av denna. Det ligger nära till hands att utforma pantsättning av patent som en registerpant, men utformningen av en sådan registrering med sakrättslig verkan måste övervägas närmare. Även patentansökningar bör kunna pantsättas. Vidare måste övervägas hur en pantsättning berör rättsställningen för licenstagare och i vad mån en licenstagare själv kan pantsätta den rätt som tillkommer honom. Här finns ett nära samband med frågor som rör de sakrättsliga effekterna över huvud av licens och överlåtelse av patent. I flera utredningar på patentområdet har effekterna av dubbelupplåtelse och dubbelöverlåtelse diskuterats men i fortsatt lagstiftningsarbete har man hittills låtit saken bero, något som framstår som otillfredsställande. I den mån ny lagstiftning i hithörande frågor genomförs för patentens del, bör man överväga om motsvarande regler bör införas för vissa andra immaterialrättsligheters del, såsom mönsterrätt, växtförädlarrätt och varumärkesrätt.

Föreningen hemställer att utskottet måtte förorda att en utredning tillsätts med uppgift att utarbeta ändamålsenliga regler angående pantsättning av patent. Utredningen bör härvid bl. a. beakta de frågor som berörts i det föregående. Föreningen vill tillägga att det är av ekonomisk betydelse särskilt för den mindre, innovationsintensiva näringsverksamhetens kreditmöjligheter att saken får en positiv lösning.

Sveriges industriförbund förklarar sig inte ha någon erinran mot att man undersöker de närmare förutsättningarna för införandet av en möjlighet till pantsättning av patent, om behov föreligger härav. Som skäl för sin ståndpunkt anför förbundet det ovissa rättsläget och det förhållandet att förbundet inte finner några skäl till varför man inte skulle ge möjlighet till pantsättning av patent. Förbundet vill dock påpeka att den aktuella frågan inte bör ses isolerad utan måste bedömas tillsammans med de sakrättsliga frågorna i övrigt beträffande överlåtelse och upplåtelse av patent. Att

anteckning i patentregistret skulle ges sakrättslig verkan endast med avseende på pantsättning synes uteslutet.

Patentbesvärsmöjligheten hänvisar till att det beträffande möjligheterna att med laga verkan pantsätta patent har uttalats olika meningar. Sedan det emellertid numera är fastslaget att patent kan utmätas anser patentbesvärsmöjligheten övervägande skäl tala för uppfattningen att patent redan enligt gällande rätt i princip också kan vara föremål för pantsättning. Åtskilliga frågor i samband med en sådan pantsättning är emellertid alltjämt oklara, exempelvis hur pantsättningen stiftas, när och på vad sätt den får verkan gentemot patenthavarens övriga borgenärer, huruvida patenthavaren oberoende av pantsättningen har rätt att upplåta licenser eller på vad sätt pantsättningen påverkar redan upplåtna licenser osv. Av det anförda följer även att det är oklart vilken självständig rättsverkan det av motionären ifrågasatta anteckningsförfarandet skall eller bör tillmätas. Så länge en närmare utredning av dessa och övriga med en pantsättning sammanhängande rättsförhållanden saknas, kan det knappast vara lämpligt eller ändamålsenligt att införa möjlighet till anteckning av pantsättning i patentregistret. Patentbesvärsmöjligheten finner sig under åberopande av det anförda icke kunna tillstyrka bifall till motionen.

Skadestånd vid patentintrång

Motion 900

I motionen framhålls att en patenthavare, som utsätts för patentintrång, kan lida sådana förluster att han tvingas avskeda sin personal. Enligt motionären erhåller uppfinnare och rörelseidkare i intrångsprocessen inte skadestånd som ger samma "anställningsskydd" som löntagare i dag erhåller. Inte heller erhåller den skadelidande sådan ersättning som kompenserar honom för förlusten av de förvärvade vinster och framgångar som varit möjliga att erhålla om patentintrång inte skett.

Motionären hävdar att skadeståndsprocessen i dag bygger på principen att hellre söka fria än fälla den som begår intrång. Därmed överlastas bevisbördan på den skadelidande, som av kutym endast tillerkänns symbolisk ersättning. Nu angivna förhållanden har enligt motionären lett till respektlöshet inför lagen. Företag lockas att begå lagbrott i vetskap om att de inte löper risk att betala höga skadestånd. Vanligen blir brottet aldrig bevisat, varför patentintrånget framstår som en god affär för mindre nogräknade personer. Motionären anser att det inte finns anledning att samhället skall försvara brottslingar som uppsåtligen berövar upphovsmän deras verk och utkomst. Den som uppsåtligen berövar patenthavare dennes tillgångar bör därför som regel ha att betala ett skadestånd som minst utgör det totala försäljningsvärdet av den i patentet inrymda produkten eller de genom det patenterade förfaringsättet framställda produkterna.

Denna grundläggande ersättningsregel anser motionären vara att föredra framför skadestånd i form av företagsböter eller liknande som lätt vilseleder dem som har att utmäta skadestånd att ta företagssociala hänsyn framför att utmäta en rättvis ersättning till de skadelidande.

Gällande ordning

Det centrala momentet i patenträtten utgörs som ovan nämns av den ensamrätt att utnyttja en uppfinning som patenthavaren är tillförsäkrad enligt 3 § patentlagen. Ett olovligt utnyttjande av annans ensamrätt, *patentintrång*, kan om intrånget är uppsåtligt medföra straffansvar för den skyldige enligt 57 §. Den skyldige skall vidare utge skälig ersättning för utnyttjandet av uppfinningen samt ersättning för den ytterligare skada som intrånget medfört (58 §). Ersättningsskyldighet skall åläggas även den som av oaktsamhet begär patentintrång. Är oaktsamheten ringa kan ersättningen dock jämkas. Skälig ersättning för utnyttjandet torde enligt gällande rätt minst motsvara den licensavgift som uppskattningsvis skulle ha utgått vid frivillig licens. Skadestånd kan även utgå om patentintrång skett i god tro. I sådant fall skall ersättning utgå för utnyttjande av uppfinningen i den mån så befins skäligt. Vid intrång i god tro utgår således inte ersättning för ytterligare skada. Det skadeståndsrättsliga skyddet mot patentintrång inträder i princip redan då handlingarna i ärendet blivit allmänt tillgängliga enligt 22 §, i den mån ansökningsen leder till patent (60 §). En begränsning av skyddet har dock gjorts därigenom att skadestånd kan utdömas endast för skada som patenthavaren lidit under de fem senaste åren innan talan väcktes (58 § tredje stycket).

Domstolen kan förordna att patentskyddat alster, som tillverkats olovligen, eller föremål, vars användande skulle innebära patentintrång, skall ändras på visst sätt, sättas i förvar under återstoden av patenttiden eller mot lösen utlämnas till patenthavaren. Egendomen kan även tas i beslag om uppsåtligt patentintrång skäligen kan antas föreligga.

Förs talan rörande patentintrång och invänds därvid att patentet är ogiltigt skall rätten på yrkande av den som gjort invändningen förklara intrångsmålet vilande tills giltighetsfrågan slutligt prövats. Stockholms tingsrätt är första instans i alla mål om bättre rätt till patentsökt uppfinning, patents ogiltighet och patentintrång.

Frågans tidigare behandling

1978 års reform av patentlagen medförde ingen ändring av sanktionssystemet i patenträtten. I samband med prövningen av förslaget till ändrad patentlagstiftning (prop. 1977/78:1) behandlade utskottet emellertid tre motioner som syftade till att stärka patenthavarens ställning genom att öka

möjligheten för honom att bevaka sin rätt. I en av motionerna, 1977/78:525, framställdes ett yrkande av samma innebörd som det nu aktuella.

Lagutskottet underströk i sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1977/78:10) angelägenheten av att patentlagens regler är så utformade att patenthavarens ensamrätt till patentet inte blir illusorisk utan att han har möjlighet att effektivt beivra patentintrång och att få ersättning för liden skada. Utskottet framhöll vidare att skadeståndsmålen oftast var komplicerade och krävde omfattande teknisk bevisning. Till följd härav var processen som regel tidsödande och rättegångskostnaderna steg ofta till avsevärda belopp. Härtill kom, anförde utskottet, att ett skadeståndsanspråk på grund av patentintrång kunde bemötas med påståenden om patentets ogiltighet, något som kunde leda till att målet om patentintrång förklarades vilande i avbidan på att frågan om patentets giltighet prövades. Bevissvårigheter kunde vidare leda till att utdömda skadestånd inte blev tillräckliga för att kompensera patenthavaren. Utskottet framhöll att bevissvårigheterna var särskilt uppenbara när det gällde att styrka marknadsstörningar som t. ex. kunde bero på att köparna hade förlorat förtroendet för en patenterad produkt därför att samma produkt med sämre kvalitet hade utbjudits till lägre pris. Utskottet uttalade vidare att det på grund härav inte var förvånande att patenthavarna drog sig för att väcka talan om skadestånd på grund av patentintrång. Risk förelåg enligt utskottets mening också för att en patenthavare, som hade små ekonomiska resurser, inför hotet om en långvarig och kostsam rättegång tvingades träffa ett ofördelaktigt licensavtal med det företag som hade gjort sig skyldigt till patentintrång. Utskottet anförde att det från uppfinnarhåll hade hävdats att sådana fall inte var ovanliga.

Sammanfattningsvis konstaterade utskottet att reglerna om patentprocessen och sanktionerna inte var tillfredsställande. De borde därför bli föremål för översyn.

Patentprocessutredningen

Med anledning av riksdagens ovannämnda begäran om översyn av patentprocessen och sanktionssystemet inom patenträtten (rskr 1977/78:126) tillkallades på begäran av chefen för justitiedepartementet i januari 1979 en särskild utredare med uppdrag att göra den begärda översynen. Utredningen antog namnet patentprocessutredningen (Ju 1979:03).

I direktiven förklarar sig departementschefen instämma i vad lagutskottet anför om de svårigheter som f. n. möter i synnerhet patenthavare med små ekonomiska resurser, när de skall bevaka sin rätt. Departementschefen tillägger att företrädare för både uppfinnare och mindre industri har vid underhandskontakter med departementet och i andra sammanhang bekräftat att risken för att bli indragen i en långvarig och kostsam rättegång ofta har

gjort att patenthavare har avstått från att beivra patentinfrång. Samma företrädare har också pekat på en sidoeffekt av att rättegången i patentmål är tids- och kostnadskrävande, nämligen svårigheten att få kompetent juridiskt biträde. Departementschefen delar därför utskottets mening att bestämmelserna om patentprocessen och sanktionerna inom patenträtten bör ses över. Utredningsarbetet bör enligt departementschefen inte begränsas till de frågor som utskottet tagit upp. Mot bakgrund av den kritik som riktats mot den nuvarande ordningen är det, framhåller departementschefen, befogat att göra en bred översyn av patentprocessen och sanktionssystemet inom patenträtten.

Utskottet

I betänkandet behandlar utskottet två motioner, vari tas upp frågor om pantsättning av patent och skadestånd vid patentinfrång.

Pantsättning av patent

I motion 1980/81:688 framhålls att ett patent är en förmögenhetstillgång som i många fall kan ha ett betydande värde. Ofta saknar emellertid patenthavaren egna medel till att kunna exploatera sin uppfinning. Patenthavaren har därför behov av att låna medel till igångsättning av tillverkning och till marknadsföringsåtgärder. Enligt motionären är det ibland mycket svårt för patenthavaren att få erforderliga krediter eftersom möjlighet saknas att pantförskriva patentet. Motionären anser att det skulle vara av stort värde för patenthavaren, om möjlighet infördes att få offentlig registrering av pantförskrivning av patent. Motionären hänvisar till att enligt finsk patenträtt möjlighet finns för registrering av pantförskrivning i patentregistret. Med stöd av det anförda yrkar motionären att riksdagen hos regeringen skall begära sådan ändring i patentlagen att panträtt i patent kan inskrivas i det av patentverket förda patentregistret.

Som framgår av redogörelsen ovan (s. 2) för gällande rätt saknas särskilda lagregler om pantsättning av patent, och rättsläget på området är oklart. Olika meningar har uttalats huruvida enligt svensk rätt patent över huvud taget kan pantsättas och, om pantsättning skulle vara möjlig, vilka åtgärder som fordras för att pantsättning skall få verkan mot tredje man. Denna oklarhet i rättsläget leder till svårigheter för patenthavarna när de vill använda ett patent som säkerhet för lån. Då förutsättningar inte funnits för att kunna utnyttja företagsinteckning har enligt vad som framhålls i flera remissyttranden använts ett förfarande med säkerhetsöverlåtelse av patentet. Ett sådant förfarande har dock vissa nackdelar, bl. a. måste patenthavaren formellt överlåta äganderätten till patentet på borgenären. Föreningen för industriellt rättsskydd har i sitt remissyttrande pekat på att vissa

kreditgivare, t. ex. utvecklingsfonderna, har en sådan ställning att säkerhetsöverlåtelse inte kan användas.

Utskottet har tidigare i olika sammanhang framhållit att det är angeläget att uppfinnarna får ekonomiskt stöd och hjälp. Statsmakterna har också på flera sätt sökt sörja för att uppfinnarna ges erforderligt bistånd, bl. a. genom styrelsen för teknisk utveckling (STU) och de regionala utvecklingsfonderna. En lagreglerad möjlighet att pantsätta patent skulle sannolikt bidra till att uppfinnarna lättare kunde finansiera nyföretagande. Även om behovet av att kunna utnyttja patent som kreditsäkerhet torde vara begränsat anser därför utskottet i likhet med flertalet remissinstanser att skäl talar för införandet av lagregler om pantsättning av patent.

Motionärens förslag om att pantsättning skall antecknas i patentregistret syftar till införandet av en registerpanträtt. Problemen härmed är emellertid mer komplicerade än som framgår av motionen. Som patentverket framhåller torde enbart möjligheten att registrera ett pantsättningsavtal inte lösa säkerhetsproblemen. För att en pantsättning av patent skall få någon användning är det enligt utskottets mening nödvändigt att man noga reglerar den sakrättsliga verkan av en anteckning i patentregistret. I sammanhanget bör också anmärkas att införandet av ett system med inskrivning av pantsättningsavtal torde medföra inte obetydliga kostnader.

Mot bakgrund av det anförda finner sig utskottet inte kunna tillstyrka motionärens yrkande om en begäran om omedelbar lagreglering. Flertalet remissinstanser har förordat att frågan blir föremål för utredning. Utskottet delar denna uppfattning. Enligt utskottets mening bör därför i lämpligt sammanhang utredas de närmare förutsättningarna för en lagstiftning om pantsättning av patent med verkan mot tredje man. Vid en sådan utredning bör även behovet av en reglering på området vägas mot kostnaden för regleringen.

Vad utskottet anför med anledning av motion 688 bör ges regeringen till känna.

Skadestånd vid patentintrång

I motion 1980/81:900 yrkas att riksdagen hos regeringen skall begära skyndsamt utredning om skärpt skadeståndsplikt vid patentintrång för att stärka skyddet för patenthavares tillgångar.

Frågor om skadestånd och andra sanktioner vid patentintrång behandlades av utskottet 1978 med anledning av bl. a. en motion med liknande yrkande som i motion 900. Utskottet konstaterade därvid (se s. 11 ovan) att patentlagens regler om patentprocessen och sanktionerna inte var tillfredsställande och borde bli föremål för översyn. I sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1977/78:10) hemställde utskottet att riksdagen som sin mening skulle ge regeringen till känna vad utskottet anfört om en översyn av

sanktionssystemet. Regeringen tillsatte därefter 1979 patentprocessutredningen med uppdrag att göra en bred översyn av patentprocessen och sanktionssystemet inom patenträtten. Enligt vad utskottet inhämtat kan utredningen beräknas slutföra sitt uppdrag i slutet av 1982.

Med hänsyn till att den av motionären väckta frågan således redan är föremål för utredning bör motion 900 inte föranleda någon riksdagens vidare åtgärd.

Utskottet hemställer

1. beträffande *pantsättning av patent* att riksdagen med anledning av motion 1980/81:688 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför därom;
2. beträffande *skadestånd vid patentintrång* att riksdagen avslår motion 1980/81:900.

Stockholm den 27 oktober 1981

På lagutskottets vägnar

LENNART ANDERSSON

Närvarande: Lennart Andersson(s), Bernt Ekinge (fp)*, Inger Lindquist (m)*, Elvy Nilsson (s), Arne Andersson i Gamleby (s), Martin Olsson (c), Ingemar Konradsson (s), Owe Andréasson (s), Marianne Karlsson (c), Bengt Silfverstrand (s), Margot Håkansson (fp), Margareta Gard (m), Stina Andersson (c), Ingrid Segerström (s) och Göran Allmér (m)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.